

سال پنجم / تابستان ۱۳۹۵

تعامل نوجوان و تلفن همراه: مطالعه نوجوانان دختر شهر کرج

• علی ربیعی^۱
• مونا شعبان کاسه‌گر^۲

چکیده

اگرچه چندین دهه از عمر تلفن همراه در جهان می‌گذرد و تحقیقات متعددی در این زمینه انجام شده است اما همچنان تلفن همراه با قابلیت به‌روزرسانی و امکانات متنوع‌اش، همچنان کانون توجه‌هاست. اهمیت این تکنولوژی ارتباطی در زندگی روزمره به‌خصوص جوانان و نوجوانان سالانه تحقیقات زیادی را به خود اختصاص داده و مقاله حاضر به مطالعه تعامل نوجوان با تلفن همراه پرداخته است. هدف مقاله پاسخ‌گویی به این دو سوال است که چه عواملی در نوع استفاده نوجوان از تلفن همراه نقش دارد؟ و تلفن همراه چه نقشی در زندگی روزمره نوجوان و روابط او دارد؟. در خصوص سوال اول با دید روانشناسی اجتماعی و سوال دوم با دید ارتباطی به موضوع پرداخته شده است. روش مورد استفاده در مقاله، کیفی و از نوع مصاحبه ساخت‌یافته است. مصاحبه با ۱۵ دانش‌آموز دختر از یک مدرسه راهنمایی و دو دبیرستان در کرج انجام گرفت. در خصوص سوال اول، سبک والدگری، گروه همسالان، خودکنترلی، خواهر و برادر بزرگتر و وابستگی مالی به خانواده از جمله عواملی بود که بر نوع استفاده نوجوان از تلفن همراه نقش داشتند. در خصوص سوال دوم نیز تلفن همراه نقش ابزاری برای پرکردن اوقات فراغت و ابزاری برای نشان دادن حس استقلال را برای نوجوان بازی می‌کند و همچنین این ابزار ارتباطی نوع جدید از روابط همچون روابط پنهانی را برای نوجوان به وجود آورده است.

واژگان کلیدی:

نوجوان، تلفن همراه، همسالان، خانواده

۱. دانشیار گروه مدیریت رسانه و ارتباطات دانشگاه پیام‌نور alirabiee@PNU.ac.ir
۲. کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه تهران mona.shaban@ut.ac

مقدمه و طرح مسئله

امروزه فناوری ارتباطات و اطلاعات و استفاده از تکنولوژی‌های ارتباطی یکی از بحث‌های پرطرفدار در سراسر جهان است. مسئله استفاده از این تکنولوژی‌ها، چگونگی تاثیرگذار بودن آن در زندگی از جمله مسایلی است که توجه محققان و علاقمندان به این حوزه را به خود جلب کرده است. از جمله این تکنولوژی‌ها، تلفن همراه است که با توجه به امکانات و محبوبیت روزافزونش به یکی از تاثیرگذارترین ابزارهای ارتباطی تبدیل شده است.

ورود تلفن همراه و رشد سریع و گسترده آن در بستر تاریخی ممکن است به عنوان مهم‌ترین تحولات در زمینه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات در دو دهه گذشته دیده شده باشد. رایس^۱ و کتز^۲ (۲۰۰۳ نقل شده در داوی^۳، پانتینگ^۴ و چارلتون^۵، ۲۰۰۴) ادعا کرده‌اند که در حال حاضر در سراسر جهان مشترکین تلفن همراه از مشترکین تلفن ثابت و احتمالاً صاحبان تلویزیون بیشتر است. در خصوص این که چرا تلفن همراه بین کاربران به محبوبیت رسیده است پالن^۶ و همکاران (۲۰۰۰ نقل شده در چن^۷ و کتز^۸، ۲۰۰۹) دلایل مختلفی همچون، راحتی، قابلیت جابه‌جایی، امنیت و شبکه^۸ را مطرح کرده‌اند. مطالعات اولیه درباره تلفن همراه نشان داده که امنیت و در دسترس بودن دلایل اصلی استفاده مردم از فناوری ارتباطات است. اما مطالعات اخیر به این نتیجه رسیده است که به نظر می‌رسد شبکه، دلیل اصلی کاربران از تلفن همراه است.

با پیشرفت روزافزون تکنولوژی‌ها و افزایش کاربردهای تلفن همراه، همچون استفاده از این وسیله به عنوان دوربین عکاسی و فیلمبرداری، ارسال و دریافت فایل‌های صوتی و تصویری، اتصال به اینترنت و امکان فعالیت در فضای مجازی، این ابزار ارتباطی از سوی نوجوانان و جوانان مورد استقبال قرار گرفته است. نوع استفاده از تلفن همراه به خصوص توسط نوجوانان به عنوان گروه حساس و مهم جامعه نیز اهمیت مطالعه تلفن همراه بر زندگی این گروه را دوچندان کرده است. نوجوانی یکی از مهم‌ترین دوره‌های رشد انسانی است که با دگرگونی‌های سریع فیزیکی، روانی و اجتماعی مشخص می‌شود. نوجوانی (نقل شده در پایوا، باستوس و رونزانی، ۲۰۱۲) دوره بلوغ تثبیت شخصیت، تمرکز بر مفهوم خود، شکل‌گیری عزت نفس و توسعه مداوم شناخت است. لینگ

-
1. Race
 2. Katz
 3. Davie
 4. Panting
 5. Charlton
 6. Palen
 7. Chen
 8. Network

و یتری^۱ (۲۰۰۶ نقل شده در اکسلسون^۲، ۲۰۱۰) مطرح کرده‌اند که استفاده نوجوانان از تلفن همراه نشان‌دهنده یک سبک‌زندگی است که در این مرحله از زندگی مهم است.

در واقع به دلیل حساسیت دوره نوجوانی و اهمیت تلفن همراه در زندگی روزمره نوجوانان، تحقیقات متعددی در طول سال به این موضوع اختصاص می‌یابد. با توجه به اهمیت این گروه سنی و اهمیت تلفن همراه در زندگی اجتماعی، این مقاله بر آن است که به مطالعه رابطه دو طرفه تلفن همراه و نوجوان بپردازد. در مقاله حاضر هدف پاسخ‌گویی به این سوالات است که چه عواملی در نوع استفاده نوجوانان از تلفن همراه نقش دارند و تلفن همراه چه نقشی در زندگی روزمره نوجوانان و روابط نوجوانان دارد. در ادامه مقاله حاضر، ضمن اشاره به مطالعاتی که در این زمینه انجام شده، چهاچوب مفهومی نیز برای روشن شدن بحث آورده شده است.

پیشینه تحقیق

تحقیقات داخلی

مقاله‌ای تحت عنوان «فرهنگ جوانان و تلفن همراه» توسط محمدسعید ذکایی و وحید ولی‌زاده (۱۳۸۸) انجام شده است. این مقاله با اتکا بر یافته‌های کمی و کیفی از کاربران جوان تلفن همراه و با استفاده از مفهوم سازی «عادت واره» و «میدان» بوردیو، این استدلال را مطرح می‌کند که تلفن همراه، میدان جدیدی ایجاد کرده و جوانان در آن فرصت‌های بیشتری برای سرگرمی، ارتباط و استقلال عمل یافته‌اند و با آسان‌سازی و جبران برخی کاستی‌های حوزه عمومی، به تقویت عاملیت، فردیت و قدرت جوانان یاری رسانده است.

«تلفن همراه و نوجوان» عنوان مقاله دیگری است که توسط علیرضا حسینی پاکدهی و مریم حاج محمدی در سال ۱۳۹۰ انجام شده است. این مقاله در راستای شناخت اینکه نوجوانان تهرانی در استفاده و دستیابی به تلفن همراه چگونه رفتار می‌کنند، است. نتایج پژوهش نشان داد که عواملی چون میزان پایبندی به مذهب، جنس، میزان فضای عاطفی درون خانواده و معدل درسی در گرایش نوجوانان به کارکردهای مطلوب یا نامطلوب تلفن همراه موثر است.

معیدفر و گنجی (۱۳۸۸) در مقاله‌ای تحت عنوان «تحلیلی بر کاربردهای تلفن همراه در بین دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر تهران» دو هدف (۱) شناخت ابعاد مختلف کاربردهای تلفن همراه و (۲) مطالعه عوامل موثر بر کاربردهای تلفن همراه را دنبال کردند. براساس نتایج این تحقیق، میانگین استفاده تلفن همراه در بین ۶۰۰ پاسخگوی دانش‌آموز دختر و پسر دبیرستانی ۵،۹۹ ساعت در هفته و میانگین ارسال و دریافت پیامک در طول یک هفته به ترتیب ۱۲۱ و ۱۲۹

پیامک بوده است. محتوای پیامک‌های ارسالی به ترتیب فراوانی عبارتند از: ضرورت‌های روزمره، جوک قومی، جوک درسی، جک جنسی، تبریک مناسبت‌ها، جوک سیاسی، تسلیت مناسبت‌ها و تصاویر مبتذل. نتایج تحقیقی این دو پژوهشگر نشان می‌دهد در حالی که محدودیت ارتباط جمعی تأثیری روی میزان و نوع کاربری تلفن همراه ندارد، در عوض انگیزه کاربران تأثیر معناداری روی کاربرد تلفن همراه دارد.

عبدالرحمن کلانتری و حسن حسینی (۱۳۸۷) نیز در مقاله‌ای تحت عنوان «رسانه‌های نوین و زندگی روزمره: تأثیر تلفن همراه بر هویت و سبک زندگی جوانان» به رابطه میان رسانه‌های نوین و جوانان پرداخته‌اند. آن‌ها بیان کردند که جوانان و نوجوانان از تلفن همراه برای حفظ شبکه‌های اجتماعی خود و شکل دادن روابط جدید استفاده می‌کنند. همچنین تلفن همراه برای آن‌ها امکان خود اظهاری هویتی را فراهم می‌آورد که بخشی از عناصر مادی و معنوی هویت فردی را تشکیل می‌دهد.

تحقیقات خارجی

کارونیا^۱ و کارون^۲ (۲۰۰۴) در مقاله‌ای تحت عنوان «ساخت فرهنگ خاص: استفاده جوانان از تلفن همراه به عنوان یک عملکرد اجتماعی» به مطالعه راه‌های درک فرهنگی نوجوانان از تلفن همراه و استفاده از آن به عنوان بخشی از جهان اجتماعی پرداخته‌اند. براساس گزارش‌ها و روایت‌ها درباره استفاده جوانان از تلفن همراه، نوجوانان مدل فرهنگی خاص خود را از این فناوری‌های ارتباطی ساخته‌اند که به عنوان یک عملکرد اساساً اجتماعی دیده می‌شود. در واقع تلفن همراه تفکر اخلاقی، آداب معاشرت و زیباشناسی فعالیت روزمره و زندگی اجتماعی را تحریک می‌کند.

مقاله «مدیریت روابط تلفن همراه: درک کودکان از تأثیر تلفن همراه بر روابط در زندگی روزمره آن‌ها»، از اِما بوند^۳ (۲۰۱۰)، به مطالعه استفاده کودکان انگلیسی از تلفن همراه در مدیریت و حفظ دوستی‌ها و روابط در زندگی روزمره پرداخته است. بوند در این مقاله به این نتیجه رسید که تلفن همراه نقش اساسی در بازسازی، نگهداری و مدیریت روابط در زندگی نوجوانان دارد.

مطالعه دیگری تحت عنوان «تلفن همراه در همه جا؛ جوانان، تلفن همراه و تغییرات فعالیت روزمره» توسط تولین^۴ و ویلهلمسون^۵ (۲۰۰۷) بر جوانان ساکن در گوتنبرگ سوئد انجام شده است. این مقاله به تأثیر افزایش استفاده از تلفن همراه بر الگوهای روزمره ارتباطات اجتماعی جوانان پرداخته است. نتایج نشان می‌دهند که به دلیل قابلیت موبایل در به روز شدن‌های مداوم و ایجاد

1. Letizia Caronia

2. Andre' H. Caron

3. Emma Bond

4.- Eva Thulin

5.- Bertil Vilhelmson

امکان تبادلات سریع و در نتیجه افزایش امکان سبک زندگی منعطف، تعاملات جوانان با فضای اجتماعی‌شان افزایش یافته است. امکان برقراری کنش ارتباطی - از نظر مکانی، زمانی و محتوایی - کاهش یافته است. به تدریج کارهایی با مبنای تصمیم‌گیری ناگهانی و بدون فکر قبلی، افزایش یافته و افراد نسبت به حفظ زمان بی توجه شده‌اند.

دیلان تات^۱ (۲۰۰۵) نیز در مقاله «عملکرد تلفن همراه بر نوجوانان: مطالعه‌ای بر شخصیت فعالیت تلفن همراه در اتاق نشیمن» به منظور تاکید بر شخصیت تعاملات خانگی تلفن همراه، به مطالعه اهمیت تلفن همراه هم به عنوان ابزار ارتباطی و هم ابزار اجرایی در شکل‌گیری هویت نوجوانان غرب پرداخته است. مردم‌نگاری ویدئوهایی که از اتاق نشیمن نمونه مورد مطالعه گرفته شد، نشان می‌دهد که نوجوان با استفاده از تلفن همراه چگونه برای حمله به موضع‌گیری خود در میان تضادهای زندگی پست‌مدرن (تجربه رقابت گروه همسالان و گروه خانواده، سردرگمی فضاهای عمومی و خصوصی، تضاد قوانین خانواده و اخلاقیات و استقلال و وابستگی به خانواده) عمل می‌کند.

چارچوب مفهومی سبک والدگری

درباره تلفن همراه و رابطه والدین با نوجوانان نتایج متناقضی در مقاله‌های مختلف به دست آمده است، در حالی که تلفن همراه با حفظ حریم خصوصی، آزادی و امنیت در ارتباط است (لینگ^۲، ۲۰۰۰؛ چارلتون^۳ و همکاران، ۲۰۰۲)، تحقیقات جنبه‌های پیچیده‌ای از روابط فناوری تلفن همراه، کودکان و والدین را نشان داده است. تلفن همراه این امکان را به والدین می‌دهد تا آزادی بیشتری را به فرزندان‌شان دهند (کرابتری و ناتان^۴، ۲۰۰۳)، اما از طرفی نقش فناوری موبایل را در گسترش کنترل والدین بر جوانان را برجسته می‌کنند (لینگ، ۲۰۰۰، یان^۵، ۲۰۰۰ و ویلیامز و ویلیامز^۶، ۲۰۰۵ نقل شده در بوند^۷، ۲۰۱۰).

فارغ از این که تلفن همراه بر رابطه و کنترل والدین بر فرزندان‌شان نقش دارد، نوع والدگری هم می‌تواند بر نوع استفاده فرزندان از تلفن همراه نقش داشته باشد. در مقالات مختلف به سبک‌های والدگری متفاوتی اشاره شده است به عنوان مثال در جایی به چهار سبک والدگری اشاره شده است: سبک فرزندپروری معتبر که با میزان بالای مطالبه و واکنش (پاسخگویی) همراه است، سبک

-
1. Dylan Tutt
 2. Ling
 3. Charlton
 4. Crabtree and Nathan
 5. Yoon
 6. Williams and Williams
 7. Emma Bond

فرزندپروری استبدادی، با میزان بالای مطالبه و میزان پایین واکنش، سبک فرزندپروری آسان‌گیر با میزان پایین مطالبه و میزان بالای پاسخگویی و سبک فرزندپروری غافل (مسامحه‌کار) با ترکیبی از میزان پایین مطالبه و واکنش مشخص می‌شود (لوهاس، ویرهااس و بال، ۲۰۰۹). فریک (۱۹۹۱) نقل شده در سامانی، محمد خیر و صداقت، (۱۳۸۹) از جمله محققانی است که هم به ابعاد منفی و یا به ابعاد مثبت سبک والدگری توجه کرده است و چهار سبک از والدگری را مطرح می‌کند: والدگری مثبت، والدگری با سبک تنیه‌بدنی، والدگری با سبک نظارت ضعیف، والدگری به سبک عدم آگاهی از برنامه. با توجه به انواع سبک والدگری می‌خواهیم بدانیم که چه نوع سبک‌هایی را در نمونه مورد مطالعه شاهد هستیم و این که چه نقشی بر نوع استفاده نوجوانان از تلفن همراه دارد. گروه همسالان

بر طبق نظر لینگ، نوجوانی زمانی است که فرد شروع می‌کند تا خود را از والدینش جدا کند و در طی این زمان همسالان به نقطه کانونی زندگی آن‌ها تبدیل می‌شود. این آشنایی جدید همسالان می‌تواند از حمایت فناوری بهره‌مند شود (اسکلسون، ۲۰۱۰). «نوجوانان به رفاقت و دوستی با همسالان اهمیت فراوانی می‌دهند و از زندگی مشترک با آنان لذت می‌برند. اجتماع نوجوانان محیطی را فراهم می‌سازد که در شخصیت هر یک از آنان اثر عمیق خواهد داشت. گروه همسالان دارای قدرت زیادی است و می‌تواند اعضاء گروه را تحت تاثیر خود قرار دهد (احمدی، ۱۳۷۴: ۴۴). گروه همالان گروه دوستی کودکان هم سن هستند. افرادی که در درون یک مجموعه سنی خاص قرار می‌گیرند معمولاً در سراسر زندگیشان ارتباطات نزدیک و دوستانه برقرار می‌کنند (گیدنز، ۱۷۳: ۸۶). اواسط و اواخر نوجوانی، دوستان و همسالان هستند که نسبت به دلبستگی خانواده یا کنترل والدین تاثیر بیشتر داشته باشند (رجنرس، ۲۰۰۲: ۶۸۴). نوجوان با استفاده از تلفن همراه و ارسال پیام‌های کوتاه می‌تواند با دوستانش که قبلاً با به صدا در آمدن زنگ تعطیل مدرسه، ارتباطش قطع می‌شد و باید منتظر آغاز مدرسه در روز بعد می‌شد، راحت‌تر ارتباط برقرار کند.

تلفن همراه و ارتباطات میان فردی

تلفن همراه جدا از هر گونه قابلیت و کاربردی که دارد، ابزاری برای ارتباطات میان فردی به ویژه برای افرادی که از لحاظ مکانی از یکدیگر فاصله دارند، است. «ارتباطات میان فردی به تعبیر وودیک تعامل گزینشی، نظام‌مند، منحصر به فرد و رو به پیشرفت است که سازنده شناخت طرفین از یکدیگر و محصول این شناخت است و موجب خلق معانی مشترک در بین آنان می‌شود» (نقل شده در کوثری و خیرخواه، ۱۳۸۷: ۶۱). تلفن همراه تمام این ویژگی‌ها را با توجه به خصلت‌های ذاتی‌اش (تماس با کسی که به او نیاز داریم (گزینشی)، ارتباط در موقعیتی که دو طرف آمادگی صحبت کردند را دارند (نظام‌مند) و... به ارتباطات میان فردی شدت می‌بخشد. تلفن همراه از جمله تکنولوژی‌های نوین است که به دلیل قابلیت و امکانات متعدد و متنوع‌اش به ابزاری محبوب در

زندگی اجتماعی تبدیل شده است. این ابزار ارتباطی امروزه به عنوان جزء جدایی ناپذیر زندگی افراد شده است. «اگر عناصر مادی نیازهای فردی را در یک تعامل اجتماعی، عناصر مثل لباس، وسیله حمل و نقل و وسایل شخصی زندگی فرد بدانیم، تلفن همراه نیز بر نیازهای فردی اجتماعی فرد اضافه شده است» (عاملی، ۱۳۸۵). قابلیت در دسترس بودن این شرایط را برای نوجوان فراهم می کند تا با گروه همسالان و دوستانش در ارتباط باشد.

به این دلیل که مقاله حاضر با دید روانشناسی اجتماعی و ارتباطات اجتماعی به موضوع پرداخته است توضیح مختصری از سه مفهوم در بالا آورده شد تا مشخص شود که سوالات مصاحبه حول چه محورهایی طراحی شده است.

روش‌شناسی تحقیق

این مقاله با استفاده از روش کیفی و به صورت مصاحبه انجام شده است. مصاحبه کیفی در بهترین شکل آن عبارتست از رویدادی که در آن یک شخص (مصاحبه‌گر) دیگران را تشویق می کند تا آزادانه علایق و تجربیات خود را واگو کند. قابلیت‌هایی که مصاحبه به لحاظ نفوذ عمیق و گسترده در واقعیت‌های ذهنی مصاحبه‌شونده دارد، آن را به روشی برتر در مطالعات ارتباطی و دیگر علوم اجتماعی تبدیل کرده است (لیندلف و تیلور، ۱۳۸۸: ۲۳۳).

از بین انواع مصاحبه‌ها، در این مقاله از مصاحبه ساخت یافته استفاده شده است، مصاحبه‌ای که متن کامل آن از قبل وجود دارد و هیچ جایی برای بداهه‌گویی وجود ندارد (مایرس^۱ و نیومن^۲، ۲۰۰۷). به این صورت که از قبل، سوالات براساس چهارچوب مفهومی و برخی مفاهیم ارتباطی طراحی شده است. یکی از مزیت‌های این مصاحبه‌های کیفی این است که روشی کاملاً انعطاف پذیر است، و مصاحبه‌های می‌توانند در هر جا که امکان صحبت نسبتاً خصوصی دونفر وجود داشته باشد، انجام شود (لیندلف و تیلور، ۱۳۸۸: ۲۳۳-۲۳۴). رابین و رابین^۳ (۲۰۰۵) نقل شده در مایرس و نیومن، ۲۰۰۷) گفته‌اند که مصاحبه کیفی هم‌چون عینک ایمنی است که با ما اجازه می‌دهد که چیزهای غیرمعمول را ببینیم و آن‌ها را مورد آزمایش قرار دهیم.

درواقع به دلایلی که در بالا ذکر شد این نوع روش برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. داده‌ها از مصاحبه ۱۵ دانش آموز دختر از یک مدرسه راهنمایی و دو دبیرستان در منطقه ۴ کرج (در سال ۱۳۹۱) به دست آمده است. رده سنی آن‌ها از ۱۲ تا ۱۷ سال با میانگین سنی ۱۵،۳۰ است. به دلیل حساسیتی که نسبت به تلفن همراه از سوی مدیران و مسئولان آموزشی

1. Myers
2. Newman
3. Rubin and Rubin

وجود دارد، به خصوص در مقطع راهنمایی، سوالات قبل از پرسیده شدن از دانش آموزان توسط مشاور مدرسه مورد مشاهده قرار گرفت. اما در مقطع دبیرستان این حساسیت کمتر بود و صرف نشان دادن مجوز از آموزش و پرورش منطقه مبنی بر انجام تحقیق به مدیر مدرسه، انجام مصاحبه با دانش آموزان را امکان پذیر کرد.

تحلیل یافته‌های پژوهش

یافته‌های پژوهش براساس محورهای اصلی سوالات بدست آمده و با توجه به دو سوال مقاله یافته‌ها در دو بخش مجزا تحلیل شده است، در بخش اول یافته‌های مربوط به سوال، چه عواملی بر نوع استفاده نوجوان از تلفن همراه نقش دارند؟ در بخش دوم هم یافته‌های مربوط به سوال، تلفن همراه چه نقشی در زندگی روزمره نوجوانان و روابط نوجوانان دارد؟

بخش اول تحلیل یافته‌ها

باتوجه به سوالات پرسیده شده در راستای عوامل موثر بر نوع استفاده نوجوان از تلفن همراه، و تحلیل پاسخ‌ها، مقوله‌هایی استخراج شد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهد شد.

سبک والدگری و تلفن همراه

در این مطالعه سبک والدگری به عنوان عاملی در نوع استفاده نوجوان از تلفن همراه نقش دارد مطرح می‌شود. براساس پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، مادر نقش مهم‌تر و حیاتی‌تر را در رابطه باتاثیرگذاری بر فرزندان دارد و پدر نقش کم رنگ تر. با توجه به پاسخ‌ها، شاهد سه نوع از سبک والدگری مثبت، نظارت ضعیف و اعمال استبدادی در خانواده‌های نمونه مورد مطالعه هستیم.

در این مطالعه باتوجه به پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان والدگری مثبت، این‌گونه تعریف می‌شود که والدین بنابر احتیاجات فرزند و بدون اینکه اجبار و پیشنهاد مصرانه از سوی فرزند خود داشته باشند برای فرزند خود تلفن همراه را خریداری کرده‌اند و البته شرط و شروطی را در نظر گرفته‌اند. برای نمونه: کی‌می‌ا- ۱۵ ساله- سوم راهنمایی: «از پنجم دبستان برایم سیم کارت گرفتند، مامان و بابام گفتند اگه معدلم بالا شود برایم سیم کارت می‌خرند، و با این شرط برایم خریدند ولی دیگه بعدش شرطی نداشتند».

سارا- ۱۴ سال- دوم راهنمایی «اول راهنمای بودم، روز تولدم برایم گوشی خریدند. من به مامانم پیشنهاد دادم که برایم گوشی بخرد او هم شرط گذاشت اگر انضباطم خوب شود برایم می‌خرد. به خاطر این انضباط رو شرط گذاشت چون نمره بقیه درسام خوبه ولی انضباطم پایین بود، منم قول دادم که تمام تلاشمو می‌کنم، در نهایت مامان برایم سیم کارت خرید و بابام هم گوشی».

در این سبک، والدین سعی می‌کنند تا با فراهم کردن احتیاجات فرزندان، آن‌ها را قانع کنند تا برخی از وظایف‌شان که درس خواندن یکی از آن‌ها است را به خوبی انجام دهند. به دلیل این‌که رابطه دوطرفه بین والدین و نوجوانان برقرار است، نوجوان سعی می‌کند از تلفن همراه استفاده به

جا و صحیحی داشته باشد، به طوری که اکثر مصاحبه‌کنندگان که با والدین‌شان تعامل دوطرفه داشتند، زمان امتحان سعی می‌کردند از گوشی استفاده کمتر داشته باشند یا حتی گوشی را خاموش می‌کردند برای نمونه سارا در ادامه مصاحبه در جواب این سوال که آیا تلفن همراهت زمان امتحان‌ها توسط پدر و مادر گرفته می‌شود؟ گفت: «نه این اتفاق تا به حال نیفتاده، خودم موقع امتحان‌ها گوشی‌ام را خاموش می‌کنم». همان‌طور هم که در نمونه‌های بالا اشاره شد، نوجوان سعی کرد در مقابل کاری که خانواده برایش انجام داد (فراهم کردن تلفن همراه) مطالبه پدر و مادر که همان نمره خوب گرفتن در درس‌ها بود را جامه عمل بپوشانند.

در این مطالعه باتوجه به پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان والدگری به سبک استبدادی این‌گونه تعریف می‌شود که این‌گونه والدگری، خود فرزندان بودند که خرید گوشی را پیشنهاد دادند و ابتدا از سوی والدین مخالفت و مقاومت‌هایی صورت گرفت اما درنهایت با گذاشتن شرط و شروط و وادار کردن فرزندان به کاری که از آنها می‌خواهند، برایشان تلفن همراه را تهیه کردند. درواقع گاهی اوقات والدین از طریق تلفن همراه تلاش می‌کردند فرزندان خود را کنترل کنند، برای مثال دجورنای^۱ (۲۰۰۲ نقل شده در چن و کتز، ۲۰۰۹) به این اشاره کرده است که پدر و مادر فرانسوی به فرزندان‌شان تلفن همراه می‌دهند به این امید که بتوانند آن‌ها را کنترل کنند.

برای نمونه: رژینا-۱۲ ساله-اول راهنمایی: «خرداد پارسال خودم به پدر و مادر پیشنهاد دادم تا برایم موبایل بخرند. گفتند چون که خودت موبایل می‌خواهی بنابراین باید با پول خودت بخری. قبل از خرید موبایل هم شرط گذاشتند مسایلی که به سنت نمی‌خورد روا نباید تو گوشت داشته باشی، عکسی یا مطلبی که متناسب با سن من نیست هم نباید در گوشی‌ام باشد و گفتند که مدام گوشت چک می‌شود و وقتی که هم مدارس شروع می‌شود باید گوشی‌ات را خاموش کنی».

در این شیوه، شاید در ابتدا والدین بتوانند فرزند خود را به کاری که می‌خواهند، مجبور کنند اما در طولانی‌مدت نتیجه‌ای به دنبال نخواهد داشت. به نظر می‌رسد که پدر و مادر در اوایل نوجوانی نفوذ بیشتری را دارند اما با نفوذ بیشتر همسالان و دوستان در دوره نوجوانی، در صورتی که والدین تنها مطالبه‌شان از فرزندان بیشتر باشد و واکنش و پاسخگویی خودشان را نسبت به فرزندان کاهش دهند، باید انتظار کاهش اقتدار خود را داشته باشند. همان‌طور که رژینا در ادامه می‌گوید: «مامانم می‌گوید که در طول هفته که مدرسه می‌روم، باید گوشیم خاموش باشد و من فقط آخر هفته‌ها گوشی‌ام را روشن می‌کنم. وسوسه می‌شوم که گوشی‌ام را روشن کنم اما تا به حال پیش نیامده است».

در این مطالعه باتوجه به پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان والدگری ضعیف این‌گونه تعریف می‌شود

که هیچ گونه نظارتی بر فرزندان ندارند، البته این نوع والدگری تنها در یک مورد دیده شده است. برای نمونه: پروانه-۱۷ ساله، دوم دبیرستان: «خودم پیشنهاد دادم برای اینکه با دوستانم بتوانم رابطه داشته باشم، مامان و بابام هم برایم تهیه کردند، کار به گوشیم ندارند، برام شرط هم نداشتن، تا الان سه بار خودم خطم را عوض کردم ولی هیچ وقت نشده بگویند چرا خط را عوض کردی». در این سبک از والدگری هیچ نظارتی بر این که فرزندشان چگونه از تلفن همراه استفاده می کنند ندارند، همان طور که در بالا هم اشاره شد پروانه سه بار سیم کارتش را عوض کرده است اما والدینش حتی از او نپرسیدند که چرا این کار را انجام داده است. پروانه که به سختی سوالات را جواب می داد، در لا به لای حرف هایش به این نکته اشاره می کرد که «مادرم از صبح تا شب سرکار است و من خانه تنهام، وقت نمی کنه که بخواد از من بپرسه چرا خط رو عوض کردی». همان طور که اشاره شد در بین پاسخ دهندگان، تنها یک مورد پیدا شد که در آن والدین هیچ نظارتی نداشتند که این هم می توانند دلایل خاص خود را داشته باشد که در بحث مقاله حاضر نمی گنجد اما می توان این گونه به موضوع نگرست که در صورتی والدین نظارتی بر فرزندانشان نداشته باشند، این امکان وجود دارد که نوجوان استفاده های نابه جایی از تلفن همراه داشته باشد.

تاثیر گروه دوستان

زمانی که نوجوان برای خرید تلفن همراه از سوی خانواده اش با مخالفت مواجه می شود، گروه دوستان بهانه ای شده تا از آن طریق والدین را متقاعد کنند که چون دوستانش تلفن همراه دارند، او هم باید داشته باشد.

برای نمونه: مانا-۱۷ ساله- سوم دبیرستان «تابستان سوم راهنمایی به پیشنهاد خودم برایم گوشی خریدند، خانواده ام مخالفت نکردند، چون این بهانه را داشتم که می خواهم با دوستانم ارتباط داشته باشم، البته قبلش با گوشی مامانم به دوستانم اس ام اس می دادم».

مریم- ۱۴ ساله - دوم راهنمایی «عید امسال دو هفته قبل از سال نو برایم گوشی خریدند. قبلا خودم پیشنهاد داده بودم چون کلاس زبان می رفتنم و بیرون آموزشگاه منتظر می ماندم تا مادرم دنبالم بیاید به همین خاطر احتیاج داشتم تا برایم گوشی بخرند ولی وقتی به مامانم می گفتم من گوشی می خواهم مخالفت می کرد. من احساس می کردم مامانم بهم اعتماد ندارد که برایم گوشی نمی خرد از طرفی هم احساس می کردم برایم ارزش قایل نیست چون خیلی از همسن و سالای من داشتند ولی چرا من نباید داشته باشم. البته مامانم در جواب اینکه چرا برایم گوشی نمی خرد می گفت که زمانه خراب است و گرنه گوشی که ایرادی ندارد».

برخی از محققان (لینگ، ۲۰۰۴ و اسریواستاوا، ۲۰۰۵ نقل شده در چن و کتزو، ۲۰۰۹) استدلال

کرده‌اند که تلفن همراه کانال ارتباطی خصوصی و مستقیم بین والدین و فرزندان و بین کاربران و دوستان نزدیک‌شان است. اما در این مطالعه شاید به توان گفت قریب به اتفاق پاسخ دهندگان اذعان داشتند که بیشتر برای ارتباط با دوستان‌شان از تلفن همراه استفاده می‌کنند و مخاطب اصلی‌شان دوست صمیمی یا گروه دوستان‌شان هستند.

برای نمونه: مریم - ۱۴ ساله - دوم راهنمایی «کمتر از طریق تلفن با پدر و مادر در ارتباط هستم چون آن‌ها در خانه هستند به خاطر همین لزومی ندارد با آنها ارتباط تلفنی داشته باشم، بیشتر با دختر خالم، یکی از همکلاسی‌هایم و دوستای کلاس زبانم اس ام اس بازی می‌کنم».

پریناز - ۱۷ ساله - سوم دبیرستان «بیشتر با دوستان‌هایم اس ام اس بازی می‌کنم، گاهی وقت‌ها هم به خواهرم اس ام اس می‌دهم اما نه به اندازه دوستانم».

رژینا - ۱۲ ساله - اول راهنمایی «خیلی کم با تلفن با خانواده ارتباط دارم بیشتر با دوستانم، البته من بیشتر با یکی از دوستانم که تو شهرک ما زندگی می‌کند اس ام اس بازی می‌کنم چون بقیه دوستانم یا جواب اس ام اس نمی‌دهند یا بیشتر مواقع گوشی‌هایشان خاموش است».

خودکنترلی

لوگ (۱۹۹۵ نقل شده در علیزاده، ۱۳۸۴: ۳۲۹) خودکنترلی را این گونه تعریف می‌کند «پرداختن به رفتارهایی که پاداش درنگیده، ولی بیشتر، به دنبال دارند». مهارت نظارت بر خود به پیچیدگی‌هایی وابسته است که در آن افراد ارزیابی می‌کنند چگونه به موقعیتهای مختلف پاسخ دهند (چیلد و اگی من-بودو، ۲۰۱۰).

باتوجه به پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، خودکنترلی مقوله‌ای که باعث می‌شود نوجوان خودش استفاده صحیحی و به جا از تلفن همراه داشته باشد و در شرایط و زمان مناسب از تلفن همراه استفاده کند.

برای نمونه: نیوشا - ۱۷ ساله - سوم دبیرستان «بچه‌های کلاس دور هم جمع می‌شدند، شماره‌های الکی می‌گیرند و مزاحمی زنگ می‌زنند ولی من اصلاً از این کار خوشم نمی‌آید. من آدم مغروری هستم حتی با اینکه می‌دانم من را نمی‌شناسند این کار را نمی‌کنم. مامانم اصلاً برایم شرطی نمی‌گذارد، همه چیز را به خودم واگذار می‌کند. خودم موقع امتحان گوشی و کامپیوتر رو کنار می‌گذارم چون برای خودم هدف دارم به خاطر همین خودم مشخص می‌کنم که چه زمانی از تلفن همراه استفاده کنم».

پریناز - ۱۷ ساله - سوم دبیرستان «تا به حال از طرف مامان و بابام تهدید نشدم که گوشی از من گرفته می‌شود، خودم می‌دانم که باید قبول شوم به خاطر همین می‌دانم چه زمان باید گوشی را کنار بگذارم. سعی می‌کنم نمره قبولی را بگیرم و خودم موقع امتحان‌ها از گوشی کمتر استفاده می‌کنم».

فاطمه- ۱۵ ساله- اول دبیرستان «درست است که به خاطر اینکه مامانم گفته شماره موبایلم را به کسی ندهم ولی خودم هم چون به درس خواندن علاقه دارم، استفاده زیاد که دیگران از موبایل مثل اس ام اس دادن می کنند ندارم و بیشتر از گوشی برای اینترنت استفاده می کنم».

فاطمه - ۱۲ ساله - اول راهنمایی «بیشتر اوقات که درس داشته باشم گوشی ام را خاموش می کنم، مگر این که مهمانی بروم یا جایی برویم گوشی ام را روشن می کنم».

خواهر و برادر بزرگتر

خواهرها و برادرهای صمیمی و مشفق، مونس و همدل، همفکر و همراه، هوشمند و خلاق و پویا و تلاشگر نه تنها می توانند با تبادل نظر و همفکری، مشاوران امین و صدیق والدین خود باشند، بلکه با افکار متعالی و خلاق خویش که برخاسته از آرامش روان و هوشمندی آنان است می توانند برای نزدیکان، خویشان و آشنایان خود الگوی نیکوی تفاهم و همدلی و مشاوران ارزشمند خانوادگی باشند (افروز، ۱۳۸۹: ۵۸).

برای نمونه: بیتا- ۱۶ ساله- دوم دبیرستان «دوبار مامانم گوشی ام را به خاطر اینکه متوجه شده بود دوست پسر دارم از من گرفته بود، اما خواهر بزرگترم هوایم را دارد، می دانست من یواشکی گوشی ام را گرفتم و به مامانم چیزی نگفته بود. الان بازم گوشی ندارم، یا با گوشی خواهرم اس ام اس می دهم یا اینکه با تلفن کارتی زنگ می زنم».

البته با توجه به پاسخ مصاحبه شوندهگان خواهر و برادر بزرگتر بیشتر اوقات تلاش به کنترل کردن آن ها می کردند. همین کنترل کردن از سوی آن ها ممکن است واکنش مقاومتی نوجوان را در پی داشته باشد.

برای نمونه: مریم- ۱۴ ساله- دوم راهنمایی «فکر کنم خواهرم گوشی ام را چک می کند چون یکبار به مامانم گفتم که شارژ می خواهم اما خواهرم گفت که برایش شارژ نخر ۳۰۰۰ تومان شارژ داره نمی خواهد. از آن جا فهمیدم که خواهرم یواشکی گوشی من را چک می کند.. بهش گفتم چرا گوشی من را چک می کنی و به مامانم گفتم اگر این دفعه هم گوشی من را کنترل کند برای گوشیم رمز می گذارم، آن ها را تهدید کردم که رمز می گذارم».

سارا - ۱۴ ساله - دوم راهنمایی «تا به حال مامان و بابام گوشی ام را ازم نگرفتند ولی یکبار که داشتیم ریاضی حل می کردم و با گوشیم اس ام اس می دادم داداشم دید و فقط تذکر داد که ریاضی تو بنویس و گرنه گوشی را ازت می گیرم».

وابستگی مالی و یافتن راههایی برای رهایی از این وابستگی

نوجوانی یک دوره انتقالی از وابستگی کودکی به استقلال و مسئولیت پذیری جوانی و بزرگسالی است. در این دوره نوجوانان با دو مساله اساسی درگیر است: بازنگری و بازسازی ارتباط با والدین و بزرگسالان و جامعه و بازشناسی و بازسازی خود به عنوان یک فرد مستقل (لطف آبادی، ۱۳۸۱:

۱۱). نوجوان در این مرحله از زندگی از والدین و خواسته های آنان فاصله می گیرند و سعی می کند به استقلال دست یابد ولی با این وجود هنوز کاملاً قادر نیستند که بدون حمایت و پشتیبانی والدین خود بسر برند (حیدری، ۱۳۷۹). همین وابستگی های مالی به خانواده است که گاهی نوجوان مجبور است برای آن چاره ای بیندیشد. هر ۱۵ نفر مصاحبه کننده دارای سیم کارت اعتباری بودند. پیش پرداخت هزینه های سیم کارت های اعتباری از طریق خریداری شارژ تا حدودی زیادی امکان کنترل والدین بر مصرف ماهیانه تلفن همراه نوجوانان را غیرممکن کرده است. قیمت ارزان و امکان تعویض سیم کارت های اعتباری و سند نداشتن این سیم کارت ها این امکان را به نوجوان می دهد که دست به برخی شیطنت هایی بزند.

برای نمونه: فائزه- ۱۴ ساله - سوم راهنمایی «مامانم هر هفته یکشنبه ها ۲۰۰۰ تومان شارژ برایم می خرد ولی اگه شارژ تموم شد به عهده خودم هست که بگیرم یا نه به خاطر همین مثلاً من روزی ۱۰۰۰ تومان پول تو جیبی می گیرم یک روز خوراکی نمی گیرم عوضش شارژ می خرم. تقریباً ماهانه ۱۶۰۰۰ تومان پول شارژم می شود».

کیمیا- ۱۵ ساله- سوم راهنمایی «خانواده روزی ۵۰۰ تومان برای شارژم کنار می گذارند، من خودم شارژ نمی خرم برایم شارژ می فرستند. هم تلفنی صحبت می کنم و هم پیامک می دهم، برایم فرق زیادی نمی کند چون پول شارژ را که خودم نمی دهم دلم بسوزد ولی همین خیلی باعث می شود وقت زیادی بگیرد و یک دفعه متوجه می شوم دارم با یه نفر سه تا چهار ساعت اس ام اس بازی می کنم».

وابستگی مالی به خانواده باعث شده است نوجوان یا از طریق پول تو جیبی ماهیانه اضافه شارژی که نیاز دارد را خریداری کند و یا راه حل دیگری برای آن بیندیشد.

برای نمونه: پریناز- ۱۷ ساله- سوم دبیرستان «بعضی وقت ها که پول شارژم زیاد می شود از پول تو جیبی ام برای خودم شارژ می خرم ولی به خانواده نمی گویم که شارژ خریدم. بعضی وقت ها هم با کسی دوست می شوم برایم شارژ می خرد و می فرستد، یا کسایی که اتفاقی شماره هایشان را گرفتم و با آنها حرف می زنم هم برایم شارژ می خرند».

بخش دوم تحلیل یافته ها

در این بخش با توجه به سوالات پرسیده شده در راستای اینکه تلفن همراه چه نقشی در زندگی روزمره نوجوانان و روابط نوجوانان دارد، از تحلیل پاسخ ها، مقوله هایی استخراج شد که در ادامه به آن اشاره خواهد شد.

تلفن همراه و شکل گیری نوع جدیدی از روابط

امروزه تلفن همراه به خصوص برای گروه نوجوانی که تازگی و جذابیت دارد نوع جدیدی از رابطه را شکل داده است، رابطه ای که در آن دوطرف همدیگر را نمی شناسند و حتی در ابتدا درباره

اسم و سن خود دروغ می‌گویند. برخی محققان معتقدند (کتز و آخوس^۱، ۲۰۰۲ و لینگ، ۲۰۰۴ نقل شده در چن و کتز، ۲۰۰۹) معتقدند تلفن همراه به طور مستقیم و غیرمستقیم بر بسیاری از جنبه‌های روابط و تعاملات انسانی تاثیر می‌گذارد. شواهد قابل توجهی نشان می‌دهد که کاربران تلفن همراه به شدت به این دستگاه وابسته هستند و و بی میلی شدیدی نسبت به از دست دادن آن دارند.

برای نمونه: فائزه -۱۴ ساله- سوم راهنمای «قبلا دسته جمعی با دوستان شماره‌های الکی می‌گرفتم ما فقط زنگ می‌زدیم بعد طرف دیگه ول کن نبود و همش زنگ می‌زد، وقتی مزاحمی زنگ می‌زدیم اسم واقعی را نمی‌گفتم، در مورد سن هم اول سن او را می‌پرسیدم و من هم یک سال کمتر از او سنم را می‌گفتم».

پریناز-۱۷ ساله- سوم دبیرستان «زیاد شده که شماره الکی بگیرم و حرف بزدم ولی فقط در حد حرف زدن و اس ام اس بازی باقی می‌مانده، فعلا این طوری نشده که بروم آن‌ها را ببینم. اسم واقعی ام را نمی‌گویم اما سنم را می‌گویم».

غزاله-۱۶ ساله- دوم دبیرستان «با دوستانم دور هم هستیم مزاحمی زنگ می‌زنیم اما فقط برای خنده و همین دیگه ادامه نداشت».

تلفن همراه به اصطلاح تبدیل به وسیله‌ای برای دور زدن خانواده شده است. حتی اگر پدر و مادر برای فرزند نوجوانش در خصوص رفت و آمد و ارتباطش با دیگران محدودیت یا کنترل‌هایی را اعمال کند، نوجوان می‌تواند با داشتن یک تلفن همراه حداقل در خصوص برقرار کردن ارتباط چه با دوست همجنس و چه با دوست غیرهمجنسش این کار را انجام دهد.

برای نمونه: کیانا-۱۶ ساله-دوم دبیرستان «مامانم خیلی سخت‌گیری می‌کند، اصلا با مامانم راحت نیستم، تا دوست پسرم بهم اس ام اس می‌دهد سریع پاکش می‌کنم تا مبادا مامانم ببیند. خیلی شده که با بچه‌ها شماره‌های الکی بگیریم، خودم با اسم اصلی معرفی نمی‌کنم تا الان هم فقط یک‌بار شده با یکی از آن‌ها دوست شوم البته فقط سه روز دوست بودم».

فائزه -۱۴ ساله- سوم راهنمایی «دوم راهنمایی بودم دوست پسر داشتم، یکی از دوستانم شمارش را داشت به من داد منم زنگ زد من اون ۱۷ سالش بود، یه بار همدیگر را دیدم ولی فقط یک هفته با هم بودیم بعد تمومش کردیم».

تلفن همراه وسیله شخصی و گزینه‌ای برای استقلال

پلنت (نقل شده در احمدی، مهدی زاده و عقیلی، ۱۳۸۸: ۱۳۲) طی یک دوره مطالعه بین فرهنگی دریافت که نوجوانان ژاپنی برای آنکه زندگی خود را از زیر سیطره والدین خارج کنند از

تلفن همراه استفاده بیشتری می کنند. چرا که در ارتباطات مبتنی بر تلفن همراه، نوع تعاملات تفننی است و اصول آزادی و دموکراسی بیشتر رعایت می شود. در واقع نوجوانان نمونه مورد مطالعه بر این نکته اشاره داشتند که تلفن همراه حس استقلال به آنها می دهد و آن را یک وسیله کاملا شخصی می دانستند که هیچ کس بدون اجازه حق دست زدن به آن را ندارد.

برای نمونه: مانا- ۱۷ ساله- سوم دبیرستان «گوشیم رمز دارد به خاطر اینکه گوشی یه وسیله شخصی است و فقط نه به خاطر مامان و بابام بلکه به خاطر دخترخاله دخترعموو... رمز می دارم، چون دوست ندارم چیزی که تو گوشی دارم را همه ببینند یا بدونند».

آناهیتا- ۱۶ ساله- اول دبیرستان «برای گوشیم رمز نمی گذارم چون چیزای خصوصی ندارم اما برای دفتر تلفن و اس ام اس و فایل های شخصی ام که دوست ندارم کسی ببیند، رمز می گذارم، بالاخره گوشی یک وسیله شخصی هست».

تلفن همراه راهی برای پر کردن اوقات فراغت

چگونگی گذراندن اوقات فراغت برای نوجوانان به دلیل حساسیت هایی که در بخش های قبل اشاره شد به حدی مسئله مهمی است که همیشه دغدغه والدین و مسئولان بوده است. نداشتن اوقات فراغت از طرفی باعث وابستگی نوجوان به موبایل برای پر کردن این اوقات می شود و در درازمدت می تواند در نوع رابطه نوجوان با والدین تاثیر بگذارد. چرا که گاهی نوجوان ساعت ها در اتاقش می تواند با یک تلفن همراه سپری کند و تنها بودن و استفاده از گوشی را بر حرف زدن با والدین و دیگران ترجیح دهد. مطالعات انجام شده توسط مرکز تحقیقات پیو^۱ (راینی^۲، ۲۰۰۶) نشان داد که ۲۶ درصد از کاربران تلفن همراه امریکایی ادعا کرده اند که نمی توانند بدون تلفن همراه زندگی کنند. همچنین مطالعه ای دیگری در انگلستان، محققان (اسریواستا، ۲۰۰۵) نقل شده در چن و کتر، ۲۰۰۹) دریافتند که کاربران تلفن همراه احساس می کردند که از نظر جسمی به تلفن همراه متصل شده اند. بسیاری از افراد گزارش داده اند که بدون تلفن همراه خانه را ترک نمی کنند.

برای نمونه: کیمیا- ۱۵ ساله - سوم راهنمایی «بیرون زیاد نمی روم ولی اگه گوشی رو داشته باشم حاضرم بیرون بروم. گوشی را همه جا با خودم می برم. برنامه خاصی برای زمان هایی که بیکارم ندارم بیشتر با اس ام اس دادن و بازی با گوشیم وقت ام را می گذارم».

مانا- ۱۷ ساله- سوم دبیرستان «همیشه گوشی دستم است یه خاطر همین بابام یه من تذکر می دهد ولی طبق عادت همیشه گوشی ام تو دستم هست و اوقات فراغت من هستم و گوشی و اس ام اس بازی».

فائزه- ۱۴ ساله - سوم راهنمایی «بیشتر سرگرمی ام این است که جلوی در با دوستان باشم هفته یکبار هم با مامان و خواهرم بیرون می‌رویم، هر جا هم می‌روم گوشی را با خودم می‌برم، دم در هم که می‌روم بیشتر با گوشیم ور می‌روم تا به اطراف توجه داشته باشم؛ یعنی حواسم نیست اطرافم چه خبر است، همش سرم تو گوشی ام هست».

رژینا - ۱۲ ساله- اول راهنمایی: «بیشتر از گوشی برای گوش دادن به آهنگ استفاده می‌کنم».

نتیجه گیری

مقاله حاضر با دو دید روانشناسی اجتماعی و ارتباطی به مطالعه تعامل نوجوان و تلفن همراه پرداخته است. یافته‌های بدست آمده از دو سوال اصلی مطالعه در دو بخش تحلیل شده است. بخش اول یافته‌ها در خصوص عوامل تاثیرگذار بر نوع استفاده نوجوان از تلفن همراه است. سبک والدگری، گروه همسالان، خودکنترلی، خواهر و برادر بزرگتر و وابستگی مالی به خانواده از جمله عوامل تاثیرگذار است. والدین به عنوان تاثیرگذارترین افرادی که نوجوان با آن مواجه است، می‌توانند استفاده متفاوتی از تلفن همراه را رقم بزنند. براساس یافته، سه نوع سبک والدگری مشاهده شد؛ والدگری مثبت که در این سبک، والدین با میزان مطالبه و واکنش فراوان تلاش می‌کنند رابطه دوطرفه بین خود و فرزند نوجوان‌شان ایجاد کنند. این سبک از والدگری که بهترین نوع است باعث می‌شود نوجوان استفاده مناسب‌تری از تلفن همراه داشته باشد. والدگری اقتدارگونه، در این سبک میزان مطالبه والدین از نوجوان‌شان بیش از واکنش و پاسخگویی‌شان نسبت به آن‌ها است. اگر والدین کماکان نوجوان را وادار به خواسته‌های خودشان کنند، فرزندان تلاش می‌کنند راهی برای دور زدن والدین پیدا کنند و دور از چشمان آن‌ها کاری که می‌خواهند را انجام دهند. در والدگری آزاد که پدر و مادر هیچ نظارتی بر نوجوان ندارند و کاملاً از برنامه فرزندان‌شان بی‌اطلاع هستند، نوجوان هر کاری می‌خواهد انجام می‌دهد؛ با گوشی خود ساعت‌ها سپری می‌کنند بدون اینکه تذکری از سوی والدین داده شود، خط تلفن خود را بارها عوض می‌کند و بدون اینکه واکنشی از پدر و مادر خود دیده باشند. این سبک از والدگری در درازمدت می‌تواند عواقبی را به دنبال داشته باشد و فرزند را کاملاً از کنترل آن‌ها خارج کند. گروه دوستان و همسالان به عنوان دومین گروه بعد از خانواده، بیشترین تاثیر را حتی در اواسط دوره نوجوانی بر افراد دارد. یافته‌ها نشان داد که این گروه همچنان به عنوان دستاویزی برای نوجوانان است تا خانواده را به انجام کاری که نوجوان می‌خواست، وادار کند. نوجوان با این بهانه که همه دوستان هم‌سن و سال او تلفن همراه دارد و او ندارد، خانواده را تحت فشار قرار می‌داد تا برایش تلفن همراه را فراهم کند. از طرف دیگر این گروه از جمله کسانی بودند که نوجوان با آن‌ها از طریق تلفن همراه‌شان ارتباط برقرار می‌کردند. خودکنترلی به عنوان عامل دیگری که خود فرد با داشتن این خصیصه تلاش می‌کرد استفاده به‌جا

و درستی از تلفن همراه داشته باشند. خودکنترلی که منشا متفاوتی دارد و به تنهایی مطالعه دیگری را می‌طلبد، باعث می‌شود نوجوان در زمان امتحانات تلفن همراه خود را خاموش می‌کند یا سعی می‌کند کمترین استفاده را در این زمان داشته باشد. خواهر و برادر بزرگتر که گاهی نقش پدر و مادر را در خانواده ایفاء می‌کنند و سعی می‌کنند فرزند کوچک خانواده را زیر سلطه بگیرند. در بین مصاحبه‌شوندگان دیده شده که گاهی گوشی این گروه از بچه‌ها توسط خواهر و برادر چک می‌شود و از سوی آن‌ها کنترل می‌شود. البته گاهی خواهر و برادر بزرگ‌تر چاره‌ساز نیز می‌شوند. وابستگی مالی نوجوان به والدین دلیلی است تا نوجوان به دنبال راه‌حلی برای این مشکل باشند، خرید شارژ با پول تو جیبی و تامین شارژ از طریق دوستان به خصوص دوست غیرهمجنس از جمله این راه‌ها است.

در بخش دوم، یافته‌ها حاکی از آن بود که تلفن همراه نوع جدیدی از رابطه را رقم می‌زند به طوری که نوجوان با کسی که نمی‌شناسند و حتی نمی‌دانم که راست می‌گوید یا دروغ، از طریق تلفن همراه با او چه صحبت تلفنی و چه ارسال پیامک ارتباط برقرار می‌کند. تلفن همراه با توجه به قابلیت‌های منحصر به فرد خود امکان خودمختاری و استقلال را به نوجوان می‌دهد. اکثر نوجوان در این مطالعه اذعان داشتند که تلفن همراه یک وسیله شخصی است، به نوعی اختیار کامل این دستگاه را در دست دارند و نوعی از استقلال را برای آن‌ها رقم زده است. در نهایت تلفن همراه با توجه به داشتن ویژگی‌های سرگرمی نقش مهمی را در پر کردن اوقات فراغت نوجوانان ایفاء می‌کند.

منابع فارسی

- احمدی، احمد (۱۳۷۴)، روان‌شناسی نوجوانان و جوانان، تهران: نشر نخستین، چاپ پنجم.
- احمدی، ثریا (و) مهدی زاده، سیدمحمد (و) عقیلی، سیدوحید (۱۳۸۸)، تاثیر استفاده از تلفن همراه بر شکل‌گیری هویت شخصی مدرن در نوجوانان و جوانان شهر تهران، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال شانزدهم. شماره ۴، صص ۱۵۰-۱۲۵.
- افروز، غلامرضا (۱۳۸۹)، روانشناسی رابطه‌ها، تهران: دانشگاه تهران، چاپ هفتم.
- حسینی پاکدهی، علیرضا (و) حاج محمدی، مریم (۱۳۹۰)، نوجوان و تلفن همراه، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۵۵، صص ۲۸۱-۲۴۳.
- حیدری، مریم (۱۳۷۹)، روانشناسی پویایی گروه، اصفهان: مهر قائم.
- خیرخواه، طاهره (۱۳۸۷)، تلفن همراه و تاثیر آن بر ارتباطات فردی جوانان دانشجو- مطالعه دانشجویان دانشگاه‌های تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته ارتباطات اجتماعی.
- ذکایی، سعید (و) ولی زاده، حمید (۱۳۸۸)، فرهنگ جوانان و تلفن همراه، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، شماره ۷، صص ۱۵۲-۱۱۹.
- سامانی، سیامک (و) خیر، محمد (و) صداقت، زینب (۱۳۸۹)، سبک‌های والدگری در گونه‌های مختلف خانواده در مدل فرایند و محتوای خانواده، فصلنامه خانواده پژوهی، سال ششم، شماره ۲۲، صص ۱۳۳-۱۱۹.
- عاملی، سعیدرضا (۱۳۸۵)، فردگرایی جدید و تلفن همراه: تکنولوژی فردگرایی و هویت، مجله جهانی رسانه، شماره ۱.
- علیزاده، حمید (۱۳۸۴)، تبیین نظری اختلال نارسایی توجه/بیش‌فعالی: الگوی بازداری رفتاری و ماهیت خودکنترلی، پژوهش در حیطه کودکان استثنایی ۱۷، سال پنجم، شماره ۳، ۳۴۸-۳۲۳.
- کلانتری، عبدالحسین (و) حسینی، حسن (۱۳۸۷). رسانه‌های نوین و زندگی روزمره: تاثیر تلفن همراه بر هویت و سبک زندگی جوانان. رسانه، شماره ۷۶. صص ۱۳۶-۱۱۹.
- کوثری، مسعود (و) خیرخواه، طاهره (۱۳۸۲). تحلیل محتوای پیامهای کوتاه دانشجویان دانشگاه‌های تهران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، سال اول، شماره ۲، صص ۷۸-۵۷.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۳)، جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، چاپ بیست و سوم.
- لیندلف، تامس و تیلور، تامس (۱۳۸۸)، روش‌های تحقیق کیفی در علوم ارتباطات، ترجمه عبدالله گیویان. تهران: همشهری.
- محسنی، منوچهر (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی جامعه‌اطلاعاتی، تهران: نشر دیدار.

معید فر، سعید (و) گنجی، اکبر (۱۳۸۸). تحلیلی بر کاربردهای تلفن همراه در بین دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر تهران. رسانه جهانی، شماره ۸

منابع انگلیسی

- Axelsson, A. (2010), Perpetual and personal: Swedish young adults and their use of mobile phones, *new media & society*, 12(1) 35-54.
- Bond, E. (2010), Managing mobile relationships: Children's perceptions of the impact of the mobile phone on relationships in their everyday lives, *Childhood*, 17(4), 514-529.
- Bond, E. (2010), The mobile phone = bike shed? Children, sex and mobile phones, *New Media & Society*. 13(4) 587-604.
- Caronia, L. and Caron, A. (2004), Constructing a Specific Culture: Young People's Use of the Mobile Phone as a Social Performance, *The International Journal of Research into New Media Technologi*, vol. 10, 2: pp. 28-61.
- Chen, Y. and Katz, J. (2009), Extending family to school life: College students' use of the mobile phone, *Int. J. Human-Computer Studies* 67, 179-191.
- Child, J. and Agyeman-Budu, E. (2010), Blogging privacy management rule development: The impact of self-monitoring skills, concern for appropriateness, and blogging frequency, *Computers in Human Behavior*; vol.26, 957-963.
- Davie, R. and Panting, C. and Charlton, T. (2004), Mobile phone ownership and usage among pre-adolescents, *Telematics and Informatics* 21, 359-373.
- Lohaus, A. and Vierhaus, M. and Ball, J. (2009), Parenting Styles and Health-Related Behavior in Childhood and Early Adolescence: Results of a Longitudinal Study, *the Journal of Early Adolescence* 29: 449.
- Myers, M. and Newman, M. (2007), the qualitative interview in IS research: Examining the craft, *Information and Organization* 17, 2-26.
- Paiva, F. and Bastos, R. and Ronzani, T. (2012), Parenting styles and alcohol consumption among Brazilian adolescents, *J Health Psychol* published online 17. <http://hpq.sagepub.com/content/early/2012/01/17/1359105311428535>
- Regnerus, M. (2002), Friends influence on adolescent theft and minor delinquency: A developmental test of peer-reported effects, *Social Science Research* 31, 681-705.
- Thulin, E. and Vilhelmson, B. (2007), Mobiles everywhere: Youth, the mobile phone, and changes in everyday practice, *Young*, 235-253.
- Tutt, D. (2005), Mobile Performances of a Teenager: A Study of Situated Mobile Phone Activity in the Living Room, *The International Journal of Research into New Media Technologies*; vol. 11, 2: pp. 58-75.